

מרגליות מפרשת השבוע

וירא תשפ"ג – נסיון העקרה

להארות והערות zeevizen@gmail.com

- כיון שציוה הקב"ה את אברהם קח נא וגו' והרי היה יכול לקחת את נפשו של יצחק גם בלא שישחטנו, מהי זכותו?
- הרי כל דיני הקרבנות נלמדים מעקרת יצחק, אם כן מדוע רצה אברהם לחונקו או לעשות בו מום, שלא עושים כן בקרבן עולה?
- ואל תעש לו מאומה פי עתה ידעתי, מה נתינת הטעם בזה?
- במדרש פירש פי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, הודעתי לכל שאתה אוהבני, אם כן מדוע כתוב בפסוק ידעתי?
- מדוע נאמר פי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה, הלא במדרש נאמר שעתה נתבררה אהבתו?
- מדוע אומר המדרש 'הודעתי לכל שאתה אוהבני' בלשון עבר, ולא אמר 'שאתה אוהבני'?
- במה נתגלתה אהבתו ותשוקתו של אברהם אבינו לעשות רצון ה'?
- מדוע אמר הקב"ה לאברהם קח נא בלשון בקשה ולא בלשון ציווי?

ויאמר אל תשלח ידך אל הנער ואל תעש לו מאומה פי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה ולא חשכת את בנך את יחידך ממני (כב, יב).

שמחשב בגדולת הבורא על ידי ברואיו שברא, מיד הוא נרתע לאחוריו וירא ומזדעזע ממנו, וחושב בלבו איך בורא כזה משגיח עלי בכל פרטי, ומתמלא אהבה, ובהיותו באהבה זו מיד הוא נרתע לאחוריו את מי אני אוהב ומי אנכי לאהוב בורא כזה, וכן הוא תמיד, נמצא שהיראה והאהבה נמשכין זה מזה. וקשה, שאפילו אם נבאר כן למה שינה המדרש את לשון הפסוק.

ה. עוד קשה הלשון **שאתה אוהבני** הוא לשון עבר, והיה לו לומר **שאתה אוהבי**.

לבאר כל זה אומר דרך משל. איש אחד שאין לו שום דבר, רק נמצא אתו כלי נאה מאד ונפשו תלויה בו בכלי זה, מאחר שאין לו שום דבר רק את הכלי הזה, גם היה מתפרנס על ידי הכלי הזה, והכלי נאה ומהודר בכל העניינים ושוה סך רב, נמצא גופו ונפשו וחשקו תלויים בו. פעם אחת בא אליו המלך, ואמר לו אני גוזר עליך שתתן לי את הכלי הזה במתנה, ומיד נתן ולא עיכב.

הנה באמת לא מוכח מזה שיהיה זה האיש אוהב את המלך, כי מי יאמר שמאהבתו את המלך נתן לו את הכלי, שהרי מה היה לו לעשות, כיון שידע וראה שהמלך גוזר עליו, ובידו ליטלו אף אם הוא לא יתן לו, ולכן נתן מיד.

אמנם אם המלך לא אמר לו בלשון חיוב שיתן דוקא, רק אמר לו אם היית נותן לי במתנה כלי זה הייתי נהנה, נמצא שלא ראה בכאן רצון גמור במלך אל כלי זה רק רצון קצת, ומיד נתן הכלי למלך, מזה מוכח שיש לו אהבה אל המלך, שאם לא כן היה אומר לכל הפחות אל המלך למה תגזול דל, הלא אין לי כלל רק כלי זה, וחיי וחשקי ופרנסתי ופרנסת ביתי תלוי בזה, ואתה מלך אדיר למה תחפוץ בזה, ואולי על ידי זה היה חוזר המלך מדיבורו, אלא על כרחך שאיש זה אוהב כל כך למלך, עד שאפילו מחמת רצון מועט של המלך מוסר נפשו ונפש ביתו.

נקדים לבאר ענין העקידה שספרה התורה על אברהם אבינו ע"ה לצדקה גדולה, וזכות העקידה שמור לדורותינו. ולכאורה הוא משולל הבנה, כיון שהקב"ה בעצמו ציווה **קח נא כו'**, והרי ידע כי לא ימלט מזה, כי ביד הקדוש ברוך הוא לקחת את נפשו אף אם לא ישחטנו, ומה היה יכול לעשות אם לא לשחוט את יצחק.

קודם שנבאר כל זה, נבאר דברי המדרש שם (בראשית רבה נו, ז) וסכין היכן היה, נשרו שלש דמעות ממלאכי השרת ושחת הסכין, ומזה הבין אברהם שאין רצונו של הקדוש ברוך הוא שישחטנו, אמר ליה אם כן אחנקנו, אמר לו **אל תשלח ידך אל הנער** [משום שהיה קשה להמדרש מאי ידך, היה לו לומר המאכלת, שהרי בפסוק כתוב **ויקח את המאכלת**], אמר ליה אם כן **אוציא ממנו טפת דם**, אמר ליה **אל תעש לו מאומה**, אל תעש לו מומה, **פי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה**, עתה הודעתי לכל באי עולם שאתה אוהבני.

ויש לדקדק הרבה. א. הלא כל דיני הקרבנות ילפינן בש"ס (חולין טז, זבחים צז): מיצחק, שצריך מאכלת וכדומה, לפי שהיה אברהם אבינו רוצה שיצחק יהיה עולה גמורה, אם כן מדוע רצה לחנקו או לעשות לו מום, וכי חונקין עולה, וכי עושין מום בעולה, ולמה רצה לעשות זאת.

ב. עוד יש לדקדק, **פי עתה ידעתי**, מה נתינת טעם הוא זה. ג. עוד יש לדקדק שפירש המדרש **הודעתי**, משום שהיה קשה לו איך שייך בהקב"ה לומר **עתה ידעתי** והלא הוא יודע עתידות, ולכן פירש **הודעתי**, אם כן קשה למה כתוב בפסוק **ידעתי**. ועוד **ידעתי** לשון עבר.

ד. עוד דקדקו המפרשים, שבפסוק אמר **ירא אלקים**, והמדרש אמר **אוהבני** בחינת אהבה. ותירצו כי האהבה והיראה אחד הם ונמשך זה מזה, כדברי הרמב"ם ז"ל (הלכות יסודי התורה פ"ב ה"ב)

בני יחידי ממני. מה עשה הש"י, נשרו שלש דמעות ממלאכי השרת ושחת הסכין, והבין אברהם אבינו ע"ה ששוב אין רוצה הש"י שיעלהו עולה. וטען אל ה' ואמר אם כן שאינך רוצה שאעלהו אחנקנו, רצה לומר אהיה מוכרח לחונקו, כי איך יניחני אהבתי אליך שאדע שיש לך קצת רצון לבני ואין רצונך נתמלא, ואהיה מוכרח לחנקו כדי שלא יהיה לך קצת גיעגועין, ואם כן גם לי גם לך לא יהיה, ואם כן מוטב אעלהו, וגזר עליו ה' אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנֶּעֱרָר. ואמר לו אם כן אהיה מוכרח לעשות בו מום שיפסל מקרבן, כדי שלא יהיה לך גיעגועין, השיב לו הש"י אל תעש לו מום, כי מעולם לא חפצתי כלל שתעלהו, רק שיתגלה מצפון לבך הטוב, וְעֵתָה יִדְעָתִי, רצה לומר עתה על ידי טענותיך אלו שאמרת אחנקנו, ואטיל בו מום, ידעתי על ידי זה פִּי יִרְאֶה אֱלֹקִים אֲתָהּ [והיינו אהבה, וכפירוש המדרש שאתה אהבני, ויראה ואהבה חדא מלתא וכמו שביארתי לעיל מהרמב"ם, ולכן שינה המדרש לשון הפסוק, שהוקשה לו שמבחינה זו לא היתה יראה רק אהבה]. וְלֹא חִשְׁבְּתָּ אֶת בְּנֵי אֶת יְחִידְךָ מִמֶּנִּי, רצה לומר מה שנזדרזת מתחלה לרצוני לא היה הכוונה לחשכו ממני שאתחרט בי, אלא בלב שלם ואהבה גמורה ואמתית נזדרזת למצותי.

והנה הגם שענין נסיון שמנסה ה' לאדם נתבאר כמה פעמים שהוא משום שבדבר בחירה הידיעה מסולקת, מכל מקום לא שייך זה רק קודם הבחירה שצריך לנסיון, מה שאין כן אחר שכבר היתה הבחירה לטוב באברהם אבינו ע"ה והשכים לילך אל המקום אשר אמר לו ה', אם כן הגם שהרואים יכולים לחושדו שאין זה אלא לחשכו ולהצילו, מכל מקום ה' בוחן כליות וידע טוב כוונתו, כי אחר שכבר נתגלתה הבחירה אין הידיעה מסולקת, ולכן אמר ה' יִדְעָתִי בלשון עבר, רצה לומר אף קודם טענותיך אלו ידעתי מיד אהבתך.

והוקשה להמדרש אם כן מהו עֵתָה שאמר, שמשמע שמתחילה לא היה יודע ח"ו, לכן פירש עתה הודעתי לכל באי עולם כי אתה אהבני. ואמר אהבני לשון עבר, רצה לומר על ידי טענותיך אלו כבר נתגלה לכל באי עולם שמתחלה כשנזדרזת לדברי היה מחמת אהבה. ולכן כתוב עֵתָה יִדְעָתִי, שהם שני הפכיים עבר ועתיד, לרמז על שני הדברים, שאני ידעתי מתחלה, רק לבאי עולם נתגלה עתה, והבן ונתיישבו כל הדקדוקים.

ולכן זכות העקידה כל כך גדולה, שהיא בחינה גדולה באהבת ה' להזדרזו ולמסור נפשו ונפש בניו ובני ביתו, אפילו על דבר שאין בו רק קצת רצון אל ה'.

(ערבי נחל" פרשת בא - מהדורת תשס"ד דרוש ג)

* * *

- מדוע אריכות ימים נאמרה דוקא בשתי מצוות שהם כיבוד אב ואם ושילוח הקן?
- מתי ניכרת השלימות באדם?
- פירוש דברי הגמ' 'מפני שעושה מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים ואינן אלא גזרות'.
- מהו הלשון עֵתָה יִדְעָתִי כִּי יִרְאֶה אֱלֹקִים אֲתָהּ, והלא הוא היה צדיק גם קודם לכן?
- מה הרבר שנתגלה באברהם אבינו בזכות נסיון העקדה?

האומר על קן צפור יגיעו רחמיה וכו' משתקין אותו. וחד אמר מפני שעושה מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים ואינן אלא גזרות (ברכות לג:).

בזה יבואר מה שכתוב (משלי ל, יז) **עַיִן תִּלְעַג לְאָב וְתַבּוּז לְיַקְהָת** **אִם יִקְרוּהָ עַרְבֵי נַחַל וְיֹאכְלוּהָ בְּנֵי נֶשֶׁר**, ופירש הירושלמי (פאה פ"א ה"ח) **עַיִן תִּלְעַג לְאָב** זו מצות כיבוד אב, **וְתַבּוּז לְיַקְהָת** אִם זו שילוח הקן לשלח האם, **יִקְרוּהָ עַרְבֵי נַחַל** שהם אכזרים שאין להם הנאה אלא שמנקרים, **וְיֹאכְלוּהָ בְּנֵי נֶשֶׁר** שהם רחמנים. והכי פירושו, שבכל התורה לא נאמר אריכות ימים כי אם בשני דברים הללו כיבוד אב ושילוח הקן, **לפי שאין השלימות ניכר באדם אלא כשיש לו שני מדות הפוכות דהיינו מדת הרחמניות ומדת אכזריות.** לפי שכשאדם נוהג במידה אחת אינו מוכרח לומר שהוא צדיק, אלא יש לומר שכך הוא טבעו, אבל כשיש לו שתי מידות הפוכות כגון רחמניות ואכזריות, אז מוכח שהוא צדיק.

לכך נתן הקב"ה לישראל מצוה של רחמניות שהוא כיבוד אב ואם, שהוא רחמניות גדולה לפי שכשבאים לידי זקנה ואין להם מקום לנוח, דין הוא שירחם עליהם.

ושוב נתן להם מצוה של אכזריות דהיינו שילוח הקן שהוא אכזריות גדולה שנוטל הבנים ומשלח האם, ואיתא בירושלמי שכשמשלח האם לפעמים הולכת מחמת צער וטובעת במים, אם כן הוא בודאי אכזריות גדולה. **לכך כתוב בשתי מצוות אלו אריכות ימים, לפי שבשתי מידות הללו נשלם האדם בתכלית הטוב.**

ובזה מובן דברי הגמ' **מפני שעושה מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים ואינן אלא גזרות**, ורצונו לומר שבאמת אין זה רחמים אלא אכזריות, רק שכך גזר השי"ת. ובזה יתיישב קושיית התוס' (מגילה כה. ד"ה מפוי).

[א"ה, שם הקשו וזה לשונם, קשה להר"ר אלחנן על מה שיסד הקליר בקדושתא שאנו אומרים ביום ב' של פסח צדקו אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, דמשמע שרוצה לומר שהקב"ה חס על אותו ואת בנו והוא אינו אלא גזירה, עד כאן לשונם. ובזה מיושב,

שבאמת הקב"ה חס על אותו ואת בנו, ורק בשילוח הקן באמת אין זה רחמים אלא גזירה].

וזה שכתוב בעקידה **עֵתָה יִדְעָתִי פִי יֵרָא אֱלֹקִים אֲתָהּ**. וקשה, מהו לשון **עֵתָה יִדְעָתִי**, והלא הוא היה צדיק גם מקודם לכן. אבל לפי מה שכתבנו אתי שפיר, לפי שקודם לכן לא היה אלא רחמן מאד שהיה מכניס אורחים וגומל חסדים, אבל המידה של אכזריות עדיין לא היה ניכר בו, והיו אומרים שאברהם איננו צדיק גמור, אבל בעקידה שעשה מידות אכזריות גם כן, עתה נשלם וניכר שהוא צדיק גמור. וזה שאמר **עַיִן תִּלְעַג לְאָב** זו מצות כיבוד אב, דהיינו שרואה בתורה שכתוב בה אריכות ימים, והוא לועג על זה ואינו מקיים ונוהג עצמו במידת אכזריות, **וְתַבּוּז לְיַקְהָת** אִם זו שילוח הקן לשלח האם, שמבזה המצוה של שילוח הקן, שצריך להיות בו אכזרי, והוא מבזה לזה ונוהג במידות רחמניות ואין משלח האם, **יִקְרוּהָ עַרְבֵי נַחַל** כנגד מה שאינו מקיים כיבוד אב ואם ונעשה אכזר עליהם, לפיכך יקרוה העורבים שהם אכזרים שאין רוצים לאכול, ואף על פי כן מנקרים, וכנגד מה שהוא מבזה בשילוח הקן שנעשה רחמן **וְיֹאכְלוּהָ בְּנֵי נֶשֶׁר** שהם גם כן רחמנים.

וזה שכתוב (תהלים קמט, ז-ט) **לְעֲשׂוֹת נִקְמָה בְּגוֹיִם וְגו' הַדָּר הוּא לְכָל חַסִּידָיו**, רצה לומר שאף על פי שהם חסידים שנוהגים במידת הרחמים, אף על פי כן יעשו נקמה בגוים שהוא מידה הפוכה, וזהו הדר להם.

[א"ה, ראה ביאור הגר"א על משלי שם, שביאר בדומה לביאורו זה. אלא ששם פירש **יִקְרוּהָ עַרְבֵי נַחַל** הוא עונש על שמלעיג על שילוח הקן, **וְיֹאכְלוּהָ בְּנֵי נֶשֶׁר** הוא עונש על כיבוד אב, והוא להיפך מדבריו כאן].

(אמרי נועם להגר"א ברכות לג: והובא בקול אליהו)

* * *

• איך נוכל לומר על אדם שהוא איש אמת?

• פירוש דברי הגמ' מטבע של אברהם אבינו זקן וזקנה מצד אחד, בחור ובתולה מצד אחר.

• איך היה יכול אברהם אבינו לגרש את הגר וישמעאל מביתו, והרי זו מידת אכזריות?

• מדוע אמר הקב"ה לאברהם אבינו שאם לא יעמוד בנסיון העקרה יאמרו שהראשונות לא היה בהן ממש?

שהיה חולה ונתן לו רק לחם וְחֶמֶת מֵיִם, שֵׁם עַל שְׂכָמָה וְאֵת הַיֶּלֶד וְיִשְׁלַחָהּ (כא, יד), ופירש רש"י 'אף הילד שם על שכמה, שהכניסה בו שרה עין רעה ואחזתו חמה ולא יכול לילך ברגליו'. ועיין רמב"ן. והגם שלכאורה הרי זו אכזריות לגרש את הבן בעודו חולה, אבל זו היתה מדריגתו של אברהם אבינו, אשר הכל בא אצלו מכוחה של האמת ולא מצד הטבעיות.

וכן מצאנו במעשה העקידה שנאמר **וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בְּנֶךָ אֶת יְחִידְךָ וְגו'**, ומביא רש"י את הגמרא (סנהדרין פט:): 'אין נא אלא לשון בקשה, אמר לו בבקשה ממך עמוד לי בזה הנסיון, שלא יאמרו הראשונות לא היה בהן ממש'. מבואר מזה, כי אם לא יעמוד אברהם ויעבור את הנסיון הזה, כי אז יהא פתחון פה לבריות שיאמרו שכל הנסיונות שעמד בהם לא עמד בהם אלא מפני שהם היו בתיאום מלא עם הטבע שלו, מה שאין כן בעת שיבוא עליו נסיון שהוא לגמרי נגד הטבע שלו, לשחוט את בנו יחידו, כי אז לא יוכל בשום פנים לעמוד בו, **אבל אם כן יעמוד בנסיון כזה, יעיד הדבר שכל הנסיונות שעמד בהם היה בהם ממש, שכולם לא נבעו מצד טבעו אלא אך ורק מצד האמת.**

גדלותה של התורה היא בזה שהיא נקראת תורת אמת. מהי ההגדרה של אמת אצל האדם, אשר בנינה נוכל לומר על האדם הזה שהוא איש האמת? המבחן היחידי הוא רק אם האדם הזה אינו חי על פי הטבע, אלא יודע להתרומם מעל לטבעיות שלו.

לדוגמא, אם נראה אדם שהוא עושה חסד ומעשים טובים, אבל אם זה נובע מטבעו מפני שהוא רך לבב, הרי לא נוכל להגדירו בשם 'איש אמת', מפני שאיש כזה עלול גם לרחם על האכזרים, וחז"ל אמרו (קהלת רבה ז) כל מי שנעשה רחמן במקום אכזרי, סוף שנעשה אכזרי במקום רחמן.

וכך מצאנו בגמ' (בבא קמא צז:): מטבע של אברהם אבינו זקן וזקנה מצד אחד, בחור ובתולה מצד אחר. והכוונה היא, כי המטבע של אברהם, דהיינו התוכן והסמל שהתפרסם ויצא טבעו בעולם הוא, מעשים גדולים וכבירים של חסד, לא נבע מצד הטבעיות שלו שאינה ניתנת להשתנות, אלא מפני שהיה בידו להפוך ולשנות את כל הטבע שלו לפי דרך התורה. וכן מצאנו אצל אברהם אבינו, כי אף שהיה מקור החסד, הרי בכל זאת כאשר אמר לו הקב"ה (כא, יב) **כֹּל אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵלֶיךָ שָׁרָה שָׁמַע בְּקוֹלָהּ**, גירש את בנו בעת

ובהמשך לזה מצאנו עוד דבר אצל אברהם, כיצד ידע לפעול בהיפוך ממידת החסד אם היא עומדת בניגוד למדת האמת. וְיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹקִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ (כה, יא). 'אף על פי שמסר הקדוש ברוך הוא את הברכות לאברהם, נתיירא לברך את יצחק, מפני שצפה את עשו יוצא ממנו. אמר יבא בעל הברכות ויברך את אשר ייטב בעיניו, ובא הקב"ה וברכו' (רש"י שם). אברהם נתיירא שאם יברך את יצחק יעברו הברכות לבניו מכחו, וממילא יבורך גם עשו, ולכן פחד ונמנע מלברכו. והדבר מבהיל על הרעיון, כיצד יכול אברהם למצות עד תום את מידת האמת, שאפילו בעת שיש לו הרשות לברך את בנו יחידו ואהובו העולה עולה תמימה בכל הברכות שבעולם, והוא למרות זאת נמנע מכך, שכן הוא שומר באיתנות ובעקביות שאין דוגמתה על קו האמת, ואיננו מוכן לסגת הימנו.

ואם כי מקום יש להקשות, שהרי מצאנו וַיִּתֵּן אַבְרָהָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְיִצְחָק (כה, ה), ועל זה מביא רש"י מבראשית רבה 'אמר רבי נחמיה, ברכת דייתיקי נתן לו, שאמר לו הקב"ה לאברהם והיה ברכה - הברכות מסורות בידך לברך את מי שתרצה, ואברהם מסרם ליצחק.'

יוצא מזה כי יצחק יכול לברך את מי שירצה, ואם כן - הרי לא תיקן אברהם בכך כלום, שהרי סירב לברך את יצחק שצפה עשו יוצא ממנו, והרי עתה יכול יצחק לברך את עשו כאשר ירצה. אלא ודאי שבטוח היה ביצחק בטחון גדול כי יתאים ברוח הקדש את הראוי לברכה, ובטוח היה שיכוון לברך את הראוי לברכה. אבל הוא עצמו בכל זאת לא בירך ליצחק, וכל זאת מפני מידת האמת שבו. וזוהי גדלותו של אברהם.

(נחלת אליעזר² מאמר תורת אמת נתן לעמו עמ' פד)

* * *

- מהו ענין ירא אלקים, שבזה יובן מדוע זה נאמר לאברהם רק אחרי מעשה העקדה?
- מדוע השונה את פרקו רק מאה פעמים נחשב אינו עובד אלקים ביחס לשונה מאה ואחר?
- אלו סיבות יכלו לגרום לאברהם אבינו לעשות את כל המעשים הטובים והגדולים שעשה קודם מעשה העקדה?
- מדוע מסירות נפשו של אברהם אבינו להיכנס לכבשן האש אינה מוכיחה שהוא ירא אלקים?

בעיניהם, והשני מפני אהבת הטוב והישר, שגם להפיל את עצמו בכבשן האש אין מופת על אמונתו השלמה, שאף אם היה חסר לו חלק אחד מאלף מאמונתו והכרתו, ראוי לאיש משכיל למסור את עצמו ליהרג, ולא יעבור על דעתו והכרתו, ומכל שכן להכניס אורחים וללמדם יראת ה' ראוי ונכון לעשות זאת לשם שמים, אף שחסר לו עוד אחוז אחד או חצי אחוז למאה או לאלף ביראתו ואמונתו.

לא כן מעשה העקידה, שהיה מעשה רע, בעצם אין רע כמוהו, שהיה מרעיש את העולם כולו לשמע מעשה נורא כזה, לא היה אפשר לעשותו, לא מפני שבח בני אדם ולא מפני אהבת הטוב, שלא היה בגוף המעשה איזה צד טוב, כי אם מפאת רצון בוראו ויוצרו יתברך לבד.

ואילו היה חסר לאברהם אבינו ע"ה אף חלק אחד מאלף מאמונתו והכרתו ביראת ה', מובן שלא היה לו היכולת לקח את המאכלת להעביר על צואר בנו יחידו, לכן אחרי עשותו זאת, היה ראוי לאמר עליו עֲתָה יָדַעְתִּי כִּי יִרְאֵ אֱלֹקִים אֱמָתָהּ ולא קודם, ועל ידי מעשה העקידה נתברר שכל מעשיו הטובים שעשה עד הנה, היו כלם בתכלית היראה והאמונה, והיה מעשה העקידה לחותם האמת להירשם בו כל מעשיו שעשה אברהם אבינו עד עתה, שהיה לא מפאת כוונה אחרת, כי אם מיראתו הטהורה ואמונתו השלמה בו יתברך.

על כן נמצא בדברי חז"ל, שאמר לו הקב"ה לאברהם אבינו אחר מעשה העקידה, שאילו לא עמד בנסיון זה, היו בטלים כל מעשיו הטובים שעשה, והוא מפני שהיה חסר להם חותם האמת שהוא חותמו של הקב"ה. הנה ביארנו בע"ה תכלית העקידה לעצמו של אברהם אבינו.

(יסודי הרעתי פרק ער)

א"ה, בגליון פרשת ראה ושופטים תש"פ הארכת רבות בראיות ברורות, שעיקר מצות הצדקה צריך להיות לא משום שהנותן מצטער בצער העני, אלא רק משום קיום המצוה. המעוניין יוכל לקבל במייל.

ועתה נבאר בע"ה תכליתה של העקדה לעצמו של אברהם אבינו וגם לנו. [א"ה, כאן הובא רק מה שנוגע לאברהם אבינו].

הנה נאמר באברהם אבינו עֲתָה יָדַעְתִּי כִּי יִרְאֵ אֱלֹקִים אֱמָתָהּ לאחר מעשה העקידה ולא קודם, ומדוע? על זה נאמר שענין יִרְאֵ אֱלֹקִים יאות למי שהכרתו ביראת ה' שלמה, שלא יחסר לו אף חלק אחד מאלף, עד שיהיה בגדר בלתי בעל בחירה שאי אפשר לו לנטות ימין או שמאל מדבר ה' [כמו שנמצאה אתונו של בלעם במשעול הכרמים ומלאך ה' כנגדה], שיהיה עניינו דומה כמו שאומרים לאיש ישר 'הרוג ואל תהרג' שבודאי לא יסתפק מאומה בזה ויהרג ולא יהרוג.

וענין זה אפשר להמליץ בדברי חז"ל (חגיגה ט:), אמר ליה בר הי הי להלל, מאי דכתיב ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עבד אלקים לאשר לא עבדו, היינו צדיק היינו עובד אלקים, היינו רשע היינו אשר לא עבדו, אמר ליה עבדו ולא עבדו תרוייהו צדיקי גמורי ניהו, ואינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה ואחד. המאמר הזה הוא לכאורה פלא! אכן ענין מאה ואחד מורה על השלמת הדבר בכל מאה אחוזים, כמו י"ג שנה ויום אחד, שמורה על מלאות י"ג שנים שלמות. אבל מי ששונה את פרקו רק מאה פעמים לבד, יתכן שחסר לו עוד מעט משלימותו ביראת ה', וחסרון אף המעט ביראת ה' הוא דבר גדול מאוד, אשר מפני זה יבדל האחד מחברו בהבדל גדול מאוד, כההבדל שבין עובד אלקים לאשר לא עבדו.

מפני זה כל המעשים הטובים והגדולים שעשה אברהם אבינו עד מעשה העקידה, לא היה אות שיראתו את ה' היא בשלימות הגמורה [כמו השונה את פרקו מאה פעמים ואחד], מפני שכל המעשים שעשה היו טובים בעצמם, היה אפשר לעשותם מפאת שני דברים זולת יראת ה', האחד מפאת שבח בני אדם להתכבד

¹ רבי משה רוזנשטיין, משגיח ישיבת לומז'ה בפולין. תרמ"ב-תש"א.

² רבי חזקיהו אליעזר קאהאן, רו"מ ישיבת גייטסהעד. תרס"א-תשכ"ח.